

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1934 kl. 1 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående omvårdnaden om vissa statens jordbruksarrenden.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 282, har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om vederbörliga åtgärder i syfte att jordbruksarrenden, lydande under arméfördelningarna eller liknande militära organisationer, överflyttas i omvårdnaden till de statsorganisationer, under vilka statens jordbruksarrenden i allmänhet sortera.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Den svenska statens innehav av jordbruksegendomar är av betydande omfattning i fråga om såväl egendomarnas antal och ägovidd som deras ekonomiska värde. Huvuddelen därav, om hänsyn toges till ägovidd och värde, utgöres av de s. k. jordbruksdomänerna. Dessa upplåtas i regel på arrende, och inkomsterna från dem ingå till statens domäners fond, ur vilken även bestridas samtliga utgifter för egendomarnas förvaltning. Förvaltningen handhaves sedan 1883 av domänstyrelsen, därvid styrelsen biträdades av dels länsstyrelserna, dels särskilda tjänstemän, domänintendenterna. Utarrenderingen sker i enlighet med av riksdagen antagna grunder.

Statens jordbruksinnehav.

Jämte jordbruksdomänerna förvaltar domänstyrelsen även en annan grupp jordbruksegendomar, nämligen sådana som äro belägna å eller i omedelbart sammanhang med kronoparkerna eller andra statliga skogar under domänstyrelsens förvaltning. Sistberörda egendomar förvaltas i samband med skogarna och utarrenderas genom skogsstatens försorg. Även inkomsterna från dessa egendomar ingå till statens domäners fond. Några allmänna grunder för dessa upplåtelser hava icke av riksdagen fastställts.

Utöver nu nämnda båda kategorier av jordbruksegendomar, till antalet närmare 6 000 med över 100 000 hektar inägomark, vilkas förvaltning handhaves i syfte att bereda staten inkomster — vare sig omedelbart, som fallet är med jordbruksdomänerna, eller medelbart, såsom då genom andra egendoms besättande med arrendatorer staten tillförsäkras erforderlig arbets-

kraft för det statliga skogsbruket — innehar staten emellertid ett icke obetydligt antal andra sådana egendomar, vilka stå under förvaltning av andra myndigheter än domänstyrelsen. Dessa egendomar ha av staten förvärvats eller innehavas av staten, icke för inkomständamål utan för tillgodoseende av den statsverksamhet, som företrädes av vederbörande förvaltande myndighet. Här må allenast hänvisas till att exempelvis *vattenfallsstyrelsen* handhar förvaltningen av ett sextiotal jordbruksegendomar, vilka, i den mån egendomarna ej tagas i omedelbart anspråk för vattenfallsstyrelsens verksamhet, genom styrelsens försorg utarrenderas, därvid arrendetiderna och villkoren i övrigt lämpas efter förhållandena i varje särskilt fall med beaktande av möjligheten till egendomarnas framtida direkta användning för nämnda verksamhet. På samma sätt förvaltar *järnvägsstyrelsen* två jordbruksegendomar, vilka av staten inköpts för anskaffande av bränntorv för statens järnvägars behov och för närvarande äro av järnvägsstyrelsen utarrenderade. Vidare förvaltade *stuteriöverstyrelsen*, vilken från och med den 1 november 1933 uppgått i lantbruksstyrelsen, tvenne jordbruksfastigheter, varav den ena delvis utarrenderats. Åtskilliga staten tillhöriga jordbruksegendomar, vilka äro anslagna till underhåll av kungliga slott, äro ställda under *riksmarskalksämhetets* vård och utarrenderas genom vederbörande slottsförvaltnings försorg. En i viss mån annan ställning i förvaltningshänseende intager en del för viss statsverksamhet avsedda egendomar, vilka visserligen skola nyttiggöras genom arrendeupplåtelse men vilkas utarrendering icke verkställas av den myndighet eller institution, som representerar statsverksamheten i fråga, utan av domänstyrelsen. Sådana kronoegendomar äro bl. a. följande: en mindre jordbrukslägenhet i Stockholms län, som utarrenderas för vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens räkning, en egendom i Östergötlands län, som utarrenderas för Vadstena krigsmanshuskassas räkning, en egendom i Kristianstads län, som utarrenderas för förenade mötespassevolanskassornas fonds räkning, en del fastigheter i Malmöhus län, som utarrenderas för Flyinge hingstdepås räkning, och en egendom i Skaraborgs län, av staten inköpt för anskaffande av skifferolja för flottans behov, vilken egendom med undantag av vad som disponeras för industridrift utarrenderas för marinförvaltningens räkning. Utarrenderingen av sålunda omförmälda egendomar har uppdragits åt domänstyrelsen genom särskilda av Kungl. Maj:t meddelade beslut, i vilka i allmänhet föreskrivits, att för utarrenderingen skola i tillämpliga delar gälla de för utarrendering av kronans jordbruksdomäner föreskrivna bestämmelserna.

Förevarande motion torde närmast avse de staten tillhöriga jordbruksfastigheter, vilka äro underställda *arméförvaltningens* vård och inseende. Av dessa användes en del direkt för rent militärt ändamål, såsom till övningsfält, skjutbanor, remontdepåer m. m. Någon inkomst av dylika för lantförsvaret direkt disponerade fastigheter kan således icke förekomma i annan mån än såvitt utan hinder av det avsedda ändamålet rätt må kunna upp-

låtats för enskild person att tillgodogöra sig någon särskild förmån av en fastighet, såsom rätt till slätter, bete eller grustäkt. Andra fastigheter åter, som ställts till lantförsvarets disposition, hava icke alls eller allenast delvis kommit till direkt användning för militärt ändamål. Sådana fastigheter eller fastighetsdelar utarrenderas för lantförsvarets räkning av vederbörande arméfördelnings- eller truppförbandschef, därvid emellertid så gott som undantagslöst i arrendekontraktet intages förbehåll därom, att utarrenderingen icke må hindra fastighetens användning för militärt ändamål för såvitt och i den mån så skulle bliva erforderligt. Bland sist angivna slag av jordbruksfastigheter må särskilt nämnas ett fyrtiotal fastigheter, som ingå i det s. k. Järvafältet i Solna, Spånga, Järfälla och Sollentuna socknar i Stockholms län. Arrendebestämmelserna för Järvafältet äro reglerade genom kungl. brevet den 27 april 1917.

Enligt § 77 regeringsformen skall statens fasta egendom förvaltas enligt de grunder, riksdagen därom föreskriver. Med stöd härav hava tid efter annan av riksdagen efter framställning av Kungl. Maj:t antagits grunder för förvaltningen av statens jordbruksdomäner. Nu gällande grunder finnas innefattade i kungörelsen den 4 juni 1908 (nr 52) angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner med däri enligt kungörelser den 17 december 1926 (nr 510), den 6 juni 1929 (nr 177) och den 10 juni 1932 (nr 186) gjorda ändringar.

Gällande bestämmelser.

I likhet med tidigare gällande bestämmelser avser 1908 års kungörelse, som ju ock framgår av rubriken till densamma, ej alla staten tillhöriga jordbruksegendomar, vilka kunna komma i fråga att utarrenderas, utan allenast de egentliga jordbruksdomänerna ävensom åtskilliga av ovan omförmälda egendomar under domänstyrelsens förvaltning. Ej heller ifråga om utarrendering av de staten tillhöriga jordbruksegendomar, vilkas upplåtande på arrende åligger annan myndighet än domänstyrelsen, förekomma några generella av riksdagen antagna grunder. I avseende å dessa arrenden äger den utarrenderande myndigheten full avtalsfrihet allenast med den begränsning, som följer av de tvingande bestämmelserna i allmänna nyttjanderättslagen.

Utskottet vill i detta sammanhang påpeka, hurusom, sedan 1908 års kungörelse under någon tid varit i tillämpning, mot densamma framfördes den anmärkningen, att den icke i tillräcklig grad tillgodosåge statens berättigade intresse att från sina jordbruksdomäner erhålla största möjliga avkastning. Med utgångspunkt härifrån hemställdes i en vid 1913 års riksdag väckt motion (II: 97), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning bl. a. huruvida det nuvarande sättet för utarrendering av kronans jordbruksegendomar innebure tillräcklig garanti för statsintressets till-

Reformförslag.

godoseende. I motionen framhölls, att statens inkomster av jordbruksdomänerna vore synnerligen klena, icke ens tre procent av taxeringsvärdet. Jordbruksutskottet, till vilket motionen hänvisades, föreslog i utlåtande nr 110, att riksdagen i anledning av motionen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida icke genom förändrade bestämmelser i avseende å sättet och villkoren för utarrendering av kronans jordbruksdomäner statens intresse i fråga om avkastningen från dessa domäner kunde bättre än hittills tillgodoses. Jordbruksutskottets ovanberörda hemställan bifölls av andra kammaren men avlogs av första kammaren, och var till följd därav frågan vid 1913 års riksdag förfallen. Vid 1914 års riksdag väcktes åter motion (II:204) utmynnande i en hemställan av enahanda innehåll som jordbruksutskottets hemställan vid 1913 års riksdag. På grund av riksdagens upplösning blev motionen emellertid icke behandlad. I anledning av bl. a. ovanberörda motioner uppdrog emellertid chefen för jordbruksdepartementet den 15 december 1914 jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande åt särskilda sakkunniga (domänsakkunniga) att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande de ändringar i gällande bestämmelser angående utarrendering av kronans jordbruksdomäner, som kunde finnas erforderliga eller lämpliga, särskilt i syfte att statens intresse i fråga om avkastningen från dessa domäner måtte bättre än hittills tillgodoses. Samtliga hittills berörda förslag till revision av grunderna för utarrendering av statens jordbruksegendomar hava sålunda dels uteslutande berört jordbruksdomänerna, dels och huvudsakligen syftat till vinnande av ökade inkomster för det allmänna. Utskottet vill dock även erinra om att de ändringar, som under senare år vidtagits i den allmänna nyttjanderättslagen i syfte att stärka arrendatorernas ställning utgjorde ett av huvudskälen till den av 1928 års riksdag (riksdagens skrivelse nr 264) gjorda anhållan om vidtagande av åtgärder i syfte att reglerna för upplåtelser under nyttjanderätt från kronans mark måtte i möjligaste mån anpassas efter den allmänna arrendelagens bestämmelser. I direktiven för den utredning, som omsider igångsattes jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 28 oktober 1932, anförde även föredragande departementschefen enligt yttrande till statsrådsprotokollet sistnämnda dag bland annat: Utredningen torde, i anslutning till vad som anförts vid 1928 års riksdag, böra utsträckas att avse jämväl grunderna för utarrendering av jordbrukslägenheter å kronoparkerna. Det syntes angeläget, att härutinnan liksom beträffande utarrendering av sådana kronans jordbruksfastigheter, som förvaltades av annan myndighet än domänstyrelsen, i görligaste mån enhetliga bestämmelser utarbetades, i största möjliga överensstämmelse med motsvarande stadganden i fråga om kronans under domänstyrelsens förvaltning ställda jordbruksdomäner. Vid utarbetandet av förslag till arrendegrunder borde beträffande såväl den ena som den andra gruppen kronoarrenden gällande arrendelagstiftnings grundläggande bestämmelser nogta beaktas.

I sitt den 20 november 1933 avgivna betänkande rörande ändrade grunder för utarrendering av kronojord hava de tillkallade sakkunniga jämväl upptagit förevarande spörsmål till prövning och därvid anfört följande: *Yttranden.*

»I det ofta anmärkta statsrådsprotokollet för den 28 oktober 1932 uttalas, att det syntes angeläget att, liksom i fråga om jordbrukslägenheterna å kronoskogarna, beträffande utarrendering av sådana kronans jordbruksfastigheter, som förestodes av annan myndighet än domänstyrelsen, i görligaste mån enhetliga bestämmelser utarbetades, i största möjliga överensstämmelse med motsvarande stadganden i fråga om kronans under domänstyrelsens förvaltning ställda jordbruksdomäner. I anledning av detta uttalande hava utredningsmännen övervägt frågan om erforderligheten av enhetliga grunder för utarrendering av de i uttalandet avsedda fastigheterna.

Dessa fastigheter stå under förvaltning av olika myndigheter (närmare redogörelse för dem har lämnats i den inledande översikten härovan). Utarrenderingen av fastigheterna sker genom vederbörande förvaltande myndighet, som därvid äger förfara på sätt i varje fall synes lämpligast. Med hänsyn till de ändamål, för vilka fastigheterna av staten innehavas, måste i de flesta fall vid utarrenderingen antingen mer eller mindre starka inskränkningar i nyttjanderätten stipuleras eller ock, på det hinder ej skall möta för fastigheternas direkta disponerande för det avsedda ändamålet, en mycket kort arrendetid fastställas. I all synnerhet gäller detta de jordbruksegenomar, som förvaltas av vattenfallsstyrelsen eller arméförvaltningen. Endast ett fåtal fastigheter är det möjligt att utarrendera under villkor likartade med dem, som gälla de under domänstyrelsen ställda jordbruksdomänerna. Så är exempelvis förhållandet med de fastigheter, som stå under riksmarskalksämbe-
tets vård och inseende.

Vad angår de fastigheter, vid vilkas utarrendering inskränkningar i nyttjanderätten av större eller mindre omfattning anses erforderliga, kunna enligt utredningsmännens uppfattning några generella bestämmelser att följas vid utarrenderingen svårligen stadgas. Detsamma gäller även sådana fastigheter, som beräknas efter en jämförelsevis kort tid komma att disponeras annorledes än genom utarrendering och för vilka förty korta arrendetider med nödvändighet måste fastställas. I fråga om dessa fastigheter synes åt de utarrenderande myndigheterna såsom hittills böra lämnas fullt fria händer att vid utarrenderingen handla på sätt som för varje fall finnes lämpligast. Ett fastställande av allmängiltiga regler för utarrenderingen i nu omhandlade fall skulle lätteligen verka hindrande för fastigheternas disponerande för de statsändamål, för vilka de äro avsedda.

Beträffande åter de fastigheter, som kunna utarrenderas utan några särskilda inskränkningar i nyttjanderätten och för vilkas utarrendering på längre tider ej heller hinder möter, föreligger visserligen möjlighet att stadga, att i avseende å utarrenderingen skola följas samma eller liknande regler som de, vilka gälla för de egentliga jordbruksdomänerna såväl vad angår

själva utarrenderingsförfarandet som arrendetiden och övriga arrendevillkor. Då emellertid en sådan ordning med all sannolikhet skulle medföra ökade förvaltningskostnader och då någon olägenhet av det nuvarande systemet veterligen icke försports vare sig för staten eller för arrendatorerna, finna utredningsmännen sig sakna anledning förorda, att stadganden i den antydda riktningen meddelas. Anses det dock önskvärt, att även vid utarrendering av sist omhandlade slag av fastigheter de för jordbruksdomänerna gällande förvaltningsgrunderna följas, synes saken fördelaktigast kunna ordnas på det sätt, att åt domänstyrelsen uppdrages att utarrendera fastigheterna i överensstämmelse med nämnda grunder.»

Förevarande fråga har jämväl upptagits till behandling av Kungl. Maj:t i samband med framläggande för innevarande års riksdag av förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom (proposition nr 174), och har föredragande departementschefen, i yttrande till statsrådsprotokollet den 23 februari detta år, därvid anfört: »I enlighet med av mig i sammanhang med utredningsmännens tillkallande för deras arbete uppdragna riktlinjer hava utredningsmännen övervägt möjligheten av att jämväl skapa enhetliga regler för utarrenderingen av annan jordbruksegendom än den, som står under domänstyrelsens förvaltning. Vid detta övervägande hava utredningsmännen emellertid kommit till den uppfattning, att ett tillskapande av dylika bestämmelser icke är att förorda. Då de av utredningsmännen härför framlagda skälen synas bärande, torde någon reglering av utarrenderingen av berörda jordbruksegendom icke nu böra ifrågasättas.»

Utskottet har från Kungl. *Domänstyrelsen* infordrat yttrande över motionen, och har domänstyrelsen därvid, efter hänvisning till vad utredningsmännen och departementschefen sålunda anfört, för egen del yttrat följande: »De skäl, som sålunda föranlett Kungl. Maj:t att icke framlägga förslag till generella bestämmelser med avseende å utarrenderingen av bland annat den i motionen berörda jordegendom, torde även tala mot en överflyttning av samma egendom till domänstyrelsens förvaltning. Med hänsyn till de ändamål, för vilka egendomen i fråga av staten innehaves, måste nämligen vid utarrenderingen antingen mer eller mindre starka inskränkningar i nyttjanderätten stipuleras eller ock, på det hinder ej skall möta för fastigheternas direkta disponerande för det avsedda ändamålet, en mycket kort arrendetid fastställas. En dylik inskränkt dispositionsrätt med avseende å möjligheterna för egendomens nyttiggörande genom utarrendering är icke förenlig med de bestämmelser, som äro föreslagna att gälla vid upplåtelse av under domänstyrelsens förvaltning stående fastigheter. Styrelsen anser sig därför icke kunna förorda bifall till det i motionen framställda förslaget.»

Utskottet har vidare hemställt om yttrande över motionen från *arméförvaltningen*, och hava på grund därav yttranden inkommit från armé-

förvaltningens fortifikationsdepartement (Bil. A.) ävensom från *chefen för östra arméfördelningen* (Bil. B.) och *arméförvaltningens domäntjänsteman* (Bil. C.), vilka yttranden som bilagor äro fogade till utskottets utlåtande. Däremot anser sig utskottet icke böra belasta utlåtandet genom intagande av den vidlyftiga utredning rörande i motionen omförmälda arrendatorn Aldéns förhållanden, som avgivits av östra arméfördelningens domänofficer, ävensom därvid fogade kontraktsformulär.

Utskottet har tagit i övervägande vad sålunda och i övrigt anförts och finner icke tillförlitligen ådagalagt, att enbart ett överflyttande av omvårdnaden om vissa jordbruksarrenden från ett statsorgan till ett annat skulle i och för sig avhjälpa de av motionären påtalade olägenheterna. Utskottet vill för sin del visserligen ingalunda göra gällande, att nuvarande förhållanden icke kunna giva upphov till åtskilliga olägenheter för vederbörande arrendatorer, men dessa synas sammanhänga, mindre med bristande insikter eller god vilja hos de statliga intressenas företrädare, än fastmera just med det förhållande, att dessa intressen själva här taga formen av krav på bestämda statsändamåls tillgodoseende, statsändamål som alltså i varje fall måste beaktas och, även om omvårdnaden över arrendena överlämnades åt annan myndighet, i första hand måste bliva avgörande för vederbörande egendomsars förvaltning. *Utskottet.*

Ett överflyttande av omvårdnaden över dessa arrenden till annan myndighet än den, som själv har att fullfölja de med statens förvärv eller innehav av dylika egendomar förbundna statsändamålen, synes därför närmast endast kunna leda till icke önskvärda konflikter mellan olika statsorgan. Alldeles särskilt synes detta böra befaras, därest ifrågasättande jordbruksarrenden skulle, i enlighet med motionärens hemställan, ställas under inseende av de myndigheter, vilkas ledande grundsats vid förvaltningen av jordbruksdomänerna är och måste vara att tillse, att statens inkomstintressen vinna beaktande. Sålunda är ju domänstyrelsen att räkna till statens i egentlig mening affärsdrivande verk, och det torde kunna ifrågasättas, om icke redan det stora antalet jordbruksegendomar under denna myndighets förvaltning i och för sig utesluter den individuella behandling, som torde vara oundgänglig, därest av motionären efterlysta »mått av verklig personlig medkänsla» skall komma till uttryck. Det synes rent av icke uteslutet, att en dylik medkänsla lättare skulle kunna komma till uttryck vid behandlingen av en arrendators uppkomna svårigheter hos den myndighet, i vars eget omedelbara och sålunda icke i första hand statsfinansiella intresse utarrenderingen företages. Den på grund av förevarande motion företagna utredningen synes ock ådagalägga, att vederbörande arrendator kommit i åtnjutande av en hänsyn, som näppeligen varit tänkbar, därest de statsfinansiella synpunkterna varit de enda, som ur statens intresse förelegat till beaktande.

På grund av ovan anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1934.

På utskottets vägnar:

O. A. NORDBORG.

Närvarande: herrar Nordborg, Berling, Rydberg*, John Björck*, Jacob Hansson och Holstenson.

* Ej närvarande vid justeringen.

Kungl. Arméförvaltningens
fortifikationsdepartement.

Bilaga A.

Till riksdagens första kammarens tillfälliga utskott nr 2.

Genom Kungl. Försvarsdepartementets ämbetsskrivelse den 16 februari 1934 har Kungl. Arméförvaltningens fortifikationsdepartement anbefallts att till riksdagens första kammarens tillfälliga utskott nr 2 — där så finnes erforderligt efter vederbörandes hörande — avgiva yttrande över en av herr Carl Lindhagen inom första kammaren väckt motion, nr 282, angående omvårdnaden om vissa statens jordbruksarrenden.

I anledning härav har fortifikationsdepartementet i ärendet infordrat yttranden från chefen för östra arméfördelningen och arméförvaltningens domäntjänsteman, och får departementet härmed överlämna avskrifter av nämnda yttranden jämte i förstnämnda yttrande åberopade promemoria av domänofficeren vid arméfördelningens stab och kontraktsformulär.

För egen del får departementet anföra följande.

Av arméfördelningschefens yttrande och den därtill hörande promemorian torde framgå, att i motionen omförmälde arrendatorn Aldén av lantförsvarets vederbörande myndigheter blivit behandlad med all den hänsyn, som varit förenlig med tillgodoseendet av statens rätt och bästa.

Beträffande det i motionen framförda yrkandet ifråga om »åtgärder i syfte, att jordbruksarrenden, lydande under arméfördelningarna eller liknande militära organisationer, överflyttas i omvårdnaden till de statsorganisationer, under vilka statens jordbruksarrenden i allmänhet sortera», får fortifikationsdepartementet hänvisa till vad av arméfördelningschefen och domäntjänstemannen härutinnan anförts, vari departementet helt instämmer.

Under åberopande härav får departementet för sin del bestämt avstyrka åtgärder i motionens syfte.

Stockholm den 3 mars 1934.

OVE SYLVAN.

L. NORMAN.

| Carl Mörk.

Avskrift.
Östra arméfördelningen.
Stabsexpeditionen.

Bilaga B.

Till Kungl. Arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Med anledning av departementets skrivelse den 19 innevarande månad, dnr 508, beträffande en av borgmästare C. Lindhagen inom första kammaren väckt motion, nr 282, angående omvårdnaden om under arméfördelningarna eller liknande militära organisationer lydande jordbruksarrenden, får jag, med remisshandlingens återställande och med bifogande av en av domänofficeren vid arméfördelningsstaben upprättad VPM för det i motionen särskilt omnämnda arrendet av egendomen Säby på Stockholms garnisons övningsfält (Järvafältet), härmed äran anföra följande.

Såsom närmare framgår av nyssnämnda VPM har den av motionären åberopade arrendatorn av Säby gård under en följd av år försummat fullgörandet av honom enligt arrendekontraktet åliggande förpliktelser. Ehuru dessa försummelser varit av sådan art, att de var för sig berättigat till en uppsägning av arrendekontraktet, har detta dock först skett sedan arrendatorn överträtt den gräns för eftergifter, som av Kungl. Maj:t slutligen fastställts. Av promemorian synes också med önskvärd tydlighet framgå, att arrendatorns svårigheter på alla sätt beaktats av arméfördelningschefen, för vilket beviljandet av hans upprepade framställningar om uppskov med arrendeavgiftens erläggande, arrendets sänkning m. m., äro talande uttryck.

Motionärens antydning om att det förevarande spörsmålet skulle behandlas »med missriktad nit» från min sida, anser jag därför till alla delar felaktigt.

När motionären såsom skäl för sin väckta motion om åtgärders vidtagande i syfte att överflytta alla under militär förvaltning lydande jordbruksarrenden till annan myndighet anför det här relaterade fallet, synes det mig, som om detta ingalunda utgör någon motivering för en dylik anordning.

Den arméfördelningschef, under vilken de största militära jorddomänerna sortera, torde vara chefen för Östra arméfördelningen. Av hänsyn härtill ingår i denna arméfördelnings stab förutom sedvanlig personal jämväl en särskild domänofficer. Vid tillsättandet av denna befattning tillses givetvis, att en med jordbruksförhållanden så långt som möjligt underkunnig officer utses. Sålunda har den nuvarande domänofficeren själv varit egendomsförvaltare och lantbrukare under 7 år. Till dennes förfogande stå dessutom en högt kvalificerad jägmästare och två skogvaktare. Det torde sålunda få anses, att sakkunskapen i detta avseende är i möjligaste mån tillgodosedd.

Beträffande det under arméfördelningschefens förvaltning lydande Järvafältet, varom här är närmast fråga, är att märka, att detta är och måste förbliva i första hand ett *militärt övningsfält*. Detta tager sig också uttryck i en hel del specialbestämmelser för arrendatorerna, såsom föreskrifter angående militär inkvartering, utrymning vid skjutningar, vattentillgången för gårdens eget och militärt behov, åkerjordens hållande i vall eller dess fria brukande, markens beträdande av trupp, markskador, röjningar för skjutning med kanoner och gevär och så vidare, vilka bestämmelsers omfattning delvis framgå av här bifogat kontraktsformulär. Det ligger i öppen dag, att ett visst motsatsförhållande förefinnes mellan jordbruks- och militära intressen, och att detta kan giva anledning till tvistigheter mellan arrenda-

torer och militära myndigheter. Bland domänofficerens uppgifter ingår emellertid att utjämna dessa, vilket också i regel lyckats utan svårigheter.

Det säger sig självt, att komplikationerna skulle bli av betydligt större omfattning, därest Järvafältets förvaltning skulle utövas av en civil myndighet. Arrendatorerna komma därigenom att ställas under tvenne myndigheter, vilka var för sig skulle vara inställda på helt olika synpunkter beträffande gårdarnas förvaltning. Ett sådant förhållande synes icke minst ur arrendatorernas egen synpunkt vara synnerligen olämpligt.

Här ovan framförda synpunkter gälla såsom nämnts i huvudsak Järvafältet. Då emellertid likartade förhållanden jämväl torde råda beträffande andra under militär förvaltning stående jordbruksfastigheter och då, för så vitt det är mig bekant, inga verkliga olägenheter på grund härav kunnat påvisas får jag på det bestämdaste avstyrka, att åtgärder i av motionären angivet syfte vidtagas.

Stockholm den 23 februari 1934.

G. LILLIEHÖÖK.
Arméfördelningschef.

| Sam Granfelt.

Avskrift.

Bilaga C.

Yttrande.

Arrendebestämmelserna för inom arméns övriga övningsfält belägna gårdar äro i allmänhet av samma natur som dem, vilka gälla för Järvafältet. Dessa senare äro reglerade genom Kungl. brevet den 27 april 1917. De av arméfördelningschefen framförda synpunkterna kunna alltså anses allmän-giltiga för arrendena under lantförsvaret. — Det synes mig uppenbart, att en sådan anordning, som motionären avser att åstadkomma, skulle leda till för alla parter synnerligen besvärliga konsekvenser. Jag anser ej heller förhållandena påkalla någon åtgärd i detta avseende. Under min ämbetsutövning har jag nämligen icke kunnat konstatera några påtagliga olägenheter med det nuvarande systemet.

Jag får därför bestämt avstyrka sådana åtgärder, som angivas vara syftemålet med motionen.

Stockholm den 1 mars 1934.

N. Wikander.
Domäntjänsteman.